

ESSA

Eurasian Social Sciences Association

**Eurasian Academic
Research Journal**

MULTILINGUAGE SCIENCE JOURNAL

2018. № 3 (21)

Yerevan 2018

EDITORIAL BOARD

Editor-in-Chief

Stefanchuk Mykola

PhD (Law), Associate Professor, Honored Lawyer of Ukraine. Taras Shevchenko National University of Kyiv

Executive editor

Harutyunyan Robert

President of Eurasian Social Science Association

Deputy Editors

Dovhan Valerii

Doctor of Science (Public Administration), Associate Professor.
Ukrainian Doctors Assembly of Public Administration

Kalaur Ivan

Doctor of Science (Law), Associate Professor. Ternopil National Economic University

Kulynych Roman

Doctor of Science (Economics), Professor. Khmelnytsky University of Management & Law

Editors

Etel Leonard

Doctor Habilitatus (Law), Professor.
University of Bialostok

Havryliuk Ruslana

Doctor of Science (Law), Associate Professor.
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Hryniak Andrii

Doctor of Science (Law), Professor.
Research Institute of Private Law
and Entrepreneurship.
National Academy of Law Sciences of Ukraine

Kostytskiy Vasyl

Doctor of Science (Law), Professor,
Academician of National Academy of Legal Science,
Honored Lawyer of Ukraine.
Ukrainian Lawyers Association

Kresin Oleksii

Doctor of Science (Law), Associate Professor.
V. M. Koretskyi Institute of State and Law,
National Academy of Sciences of Ukraine

Kulynych Omelian

Doctor of Science (Economics), Professor.
Khmelnytsky University of Management & Law

Muzyka Anatolii

Doctor of Science (Law), Professor,
Corresponding Academician of National Academy
of Legal Science

Muzyka-Stefanchuk Oksana

Doctor of Science (Law), Professor.
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Patsurkiivskyi Petro

Doctor of Science (Law), Professor,
Honored Lawyer of Ukraine.
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Ruskowski Eugeniusz

Doctor Habilitatus (Law), Professor.
University of Bialostok

Stefanchuk Ruslan

Doctor of Science (Law), Professor.
Corresponding Academician of National Academy
of Legal Science

Sviatotskiy Oleksandr

Doctor of Science (Law), Professor,
Academician of National Academy of Legal Science,
Honored Lawyer of Ukraine

Voloshyn Yurii

Doctor of Science (Law), Professor,
Honored Lawyer of Ukraine.
Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine

Babii Iryna

PhD (Economics), Associate Professor.
Khmelnytsky National University

Butenko Andrii

PhD (History), Associate Professor.
European University

Harutyunyan Lusine

MIP (Law, Intellectual Property).
Eurasian Social Science Association

Ilikchiieva Kateryna

PhD (Law).
Kyiv National Economics University

Kojoyan Hripsime

PhD (Law), Associate Professor.
Russian-Armenian University

Khomenko Mykhailo

PhD (Law).
Association of Civil Lawyers of Ukraine

Levkiskiy Bohdan

PhD (Law), Senior Researcher.
Research Institute of Private Law
and Entrepreneurship,
National Academy of Law Sciences of Ukraine

Rozbko Oleksandr

Doctor of Science (Economics), Associate Professor.
Institute of Postgraduate
& Continuing Education
Taras Shevchenko National University of Kiev

Sargsyan David

PhD (Law).
European Regional Educational Academy

Shoshin Sergey

PhD (Law), Associate Professor.
N. G. Chernyshevsky
Saratov National Research University

Stepanyan Ani

PhD (Law).
Eurasian Social Science Association

Vybovskiy Dmytro

PhD (Law), Associate Professor.
Khmelnytsky University of Management & Law

CONTENTS

Minchenko O. V. The Role of Normativism in the Formation of Legal Position (Legal and Linguistic Aspect)	8
Ilnytskyi M. S. Methodology of Researching Democratic Electoral Process	16
Fedchyshyn D. V. Features of Exercising of Rights to Land Plots of Various Categories of Land in Ukraine	23
Stefanchuk M. O. European Experience in Improving Intellectual Property Rights Protection Mechanisms	28
Posykaliuk O. O. Mechanism of Compulsory Sale of the Shares Squeeze-out: Ukrainian Legislation and ECtHR Jurisprudence	33
Slipchenko A. S. On the Need to Define the Concept of «Civil Turnover»	46
Savetchuk V. M. The Merger or Acquisition Agreements in National and Foreign Legislation	53
Guts N. G. Trade Unions of Ukraine as Subjects of Civil Law and as Members of Their Own Property	59
Tsvigun I. M. Problems of Legislative Separation of Relations Concerning the Mortgage of a Land Plot: a System Vision	70
Gorokh O. Accounting of the Seriousness of the Crime at the Solution of a Question of a Possibility of Correction of the Convict without Serving Sentence	76
Senyk T. B. Non-arrival of a Party or Other Participants in Criminal Proceedings as Grounds for Postponing Trial in Criminal Proceedings	90
Fedchyshyna V. V. Categorical and Conditional Categorical Conclusions of the Expert-economist as Evidence in Criminal Proceedings: Some Scientific and Practical Aspects	100
Kikalishvili M. V. Psychological Theories of Deviant Behavior: An Existential-Humanist Approach	106
Pizintsali V. V. The Essence and Structure of the Psychological Culture of Future Officers	113
Ponomarov S. P. Ensuring Information Security as an Integral Component of the Activity of Security and Defense Sector of Ukraine	120
Mamushkina A. I. Special Questions for the Bringing of Terrorists' Family Members to the Civil Responsibility for the Damage Caused by the Terrorist Act	126

УДК [331.105.44:347.22.02] (477) (045)

Гуц Наталія Григорівна

*Викладач кафедри публічного та приватного права
факультету права та міжнародних відносин
Київського університету імені Бориса Грінченка*

**ПРОФСПІЛКОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ
ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА —
УЧАСНИКИ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ**

Guts N. G. Trade Unions of Ukraine as Subjects of Civil Law and as Members of Their Own Property

Abstract. In the article there has been studied legal capacity of trade unions, there have been outlined problematic and debating issues in the given field and possible ways of their solution. The article reviews the actuality of the legal status of trade unions in Ukraine as subjects of civil law — the participants of the relations of ownership, singled out the peculiarities that are characteristic of trade unions as subjects of civil law — to the participants of the ownership of property. The author noted that the problems of the activities of trade unions as subjects of civil law — the participants of the legal entity, and in the theory of civil law are not given due attention. The author has developed a number of legislative acts that regulate the relations of trade union property at the present stage, identified the legal facts (grounds) with which the emergence of a trade union organization as a subject of civil law and a participant in property relations is associated. It is proved that the trade unions are independent subjects of civil law, as they are taking part in a wide range of civil legal relations, acquire property and implement the rights of ownership, performing business activity in the cases stipulated by law, enter into various civil-law transactions. Based on the analysis of regulatory legal acts, the author have arrived at the conclusion that to classify such unions as those who have the status of a subject of civil rights and get a civil juridical personality after the procedure of state registration and those who formed and had their main activity outside the civil law, the labor legal personality after the approval of their articles of Association and notification of institution. It was established that civic organization as the subject of civil law had characteristics of both the legal entity and non-commercial organization and has constitutive characteristics (such as the purpose of establishment and activities, membership nature).

Key words: *the trade Union organization, subject of law, legal personality, property, legal ownership.*

Постановка проблеми. Профспілки є некомерційними громадськими організаціями, які покликані виконувати важливу функцію — здійснювати представництво працівників в їх взаємодії з роботодавцями, тому вони розглядаються як суб'єкти трудового права. Проте профспілкові організації приймають участь і в широкому колі цивільних правовідносин — набувають майно у власність, реалізують право-

мочності власника, здійснюють підприємницьку діяльність у випадках, передбачених чинним законодавством, укладають різні цивільно-правові угоди та ін., виступаючи самостійними суб'єктами цивільного обороту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До 90-х років ХХ ст. окремі аспекти участі громадських організацій, у тому числі й профспілкових, у цивільно-правових відносинах досліджували

такі науковці, як С. М. Братусь, В. В. Качанова, Г. О. Кудрявцева, Г. В. Міщенко, П. І. Селутін. Окремі питання правового регулювання профспілкових організацій на сучасному етапі досліджують О. М. Соловійов, О. С. Арсеньєва, В. А. Костюк, Л. В. Котова, А. Р. Мациук, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, В. С. Щербина, А. А. Юрченко та інші.

Основною метою статті є дослідження правового статусу профспілкових організацій як суб'єктів цивільного права, учасників відносин власності, вироблення пропозицій щодо удосконалення норм чинного законодавства у цій сфері. Постановка завдання:

1) проаналізувати правосуб'єктність профспілкових організацій як суб'єктів цивільного права, учасників відносин власності;

2) визначити поняття та виокремити на основі аналізу наукової літератури та чинного законодавства ознаки профспілкових організацій як суб'єктів цивільного права, учасників відносин власності;

3) встановити специфіку цивільної правоздатності та дієздатності профспілкових організацій;

4) розробити пропозиції щодо вдосконалення у законодавстві України тих положень, які стосуються визначення профспілкових організацій як суб'єктів цивільного права, учасників відносин власності.

Виклад основного матеріалу.

Профспілкові організації виступають як суб'єкти цілої низки галузей права: адміністративного, фінансового, цивільного, трудового, права соціального забезпечення, а також міжнародного права, що передбачає у профспілок наявність загальної правосуб'єктності, — найбільш загальної юридичної категорії, яка включає всі правові властивості, атрибути та можливості суб'єкта, й індивідуальної правосуб'єктності, — властивості суб'єкта права в певних правовідносинах. Профспілкові організації для участі у правовід-

носінах, які складають предмет різних галузей права, набувають різні види галузевої правосуб'єктності.

Отже, загальна правосуб'єктність первинної профспілкової організації, безперечно, носить міжгалузевий характер. Беручи до уваги дану обставину, істотно важливим теоретичним завданням є виявлення взаємозв'язку і, відповідно, взаємозумовленості галузевої правосуб'єктності профспілки, як суб'єкта, здатного бути учасником правовідносин різної галузевої приналежності. Найбільш наочно цей взаємозв'язок проявляється у трудовій і майновій (цивільно-правовій) правосуб'єктності професійної спілки.

За допомогою профспілкового представництва працівники отримують можливість висловити свої інтереси при проведенні колективних переговорів, укладанні або зміні колективного договору, здійсненні контролю за його виконанням, при реалізації права на участь в управлінні організацією, розгляд трудових спорів з роботодавцем. Тому зазвичай профспілки розглядаються як суб'єкти трудового права, саме з цих позицій досліджується специфіка їх правового статусу. Можливість участі в цивільних правовідносинах виникає у профспілкових організацій завдяки наділенню їх цивільною правосуб'єктністю.

На думку І. О. Снігирьової, правовий статус профспілкової організації — це сукупність багатогалузевої юридичної спільності, що означає наявність різних галузевих структурних частин такого, «з цієї точки зору, кожна галузева частина правового статусу виступає як його модуль, тобто частина, що спеціалізується на суспільних відносинах» [1, с. 54]. Правовим статусом (правосуб'єктністю) є основне правове становище суб'єкта конкретних правових відносин. Зміст правового статусу профспілкових організацій як суб'єктів цивільного права включає елементи, які виникають одночасно і в єдності, до них відносяться:

1) цивільна правоздатність, тобто здатність мати цивільні права;

2) цивільна дієздатність — здатність за законодавством здійснювати цивільні права і обов'язки.

Правосуб'єктність є найважливішою правовою категорією, що характеризує правове становище суб'єкта цивільних правовідносин і визначальною соціально-правовою можливістю суб'єкта бути учасником цих відносин. Від того, наскільки ефективно реалізується цивільна правосуб'єктність профспілок, залежить ступінь ефективності рішення статутних завдань профспілок щодо соціального захисту працівників.

Як зазначає В. М. Короленко, законом наведено кілька дефініцій, які стосуються визначень організацій та структурних підрозділів профспілок. Так, професійна спілка (профспілка) — добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання). Організації профспілки — організаційні ланки профспілки, визначені статутом профспілки, що діють у межах повноважень, наданих статутом та Законом України «Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності». Первинна організація профспілки — добровільне об'єднання членів профспілки, які, як правило, працюють на одному підприємстві, в установі, організації незалежно від форми власності і виду господарювання або у фізичної особи, яка використовує найману працю, або забезпечують себе роботою самостійно, або навчаються в одному навчальному закладі [2, с. 41].

Станом на 2010 р. в Україні легально функціонувало 138 профспілок і 16 всеукраїнських об'єднань профспілок, відповідно до норм чинного законодавства статус:

1. Первинних мають профспілки чи організації профспілки, які:

а) діють на підприємстві, в установі, організації, навчальному закладі;

б) об'єднують членів профспілки, які забезпечують себе роботою самостійно;

в) об'єднують членів профспілки, які працюють на різних підприємствах, в установах, організаціях або у фізичних осіб;

2. Місцевих мають профспілки, які об'єднують не менш як дві первинні профспілкові організації, що діють на підприємствах, в установах, організаціях однієї адміністративно-територіальної одиниці (міста, району в місті, району, села, селища).

3. Обласних мають профспілки, організації яких є в більшості адміністративно-територіальних одиниць однієї області, міст Києва та Севастополя, де розташовані підприємства, установи або організації певної галузі.

4. Регіональні мають профспілки, організації яких є в більшості адміністративно-територіальних одиниць двох або більше областей.

5. Статус всеукраїнських профспілок визначається за однією з таких ознак:

а) наявність організацій профспілки в більшості адміністративно-територіальних одиниць України, визначених ч. 2 ст. 133 Конституції України;

б) наявність організацій профспілки у більшості з тих адміністративно-територіальних одиниць України, де розташовані підприємства, установи або організації певної галузі;

в) статус республіканських профспілок Автономної Республіки Крим визначається за ознаками всеукраїнських профспілок стосовно території Автономної Республіки Крим [3, с. 3].

Первинний, територіальний або всеукраїнський статус з певною галузевою ознакою чи без неї потрібен профспілкам виключно для того, щоб здійснювати представництво колективних інтересів працівників на відповідному рівні соціально-партнерських відносин. Мо-

мент створення профспілки (об'єднання профспілок, первинної профспілкової організації) та надання їй прав юридичної особи розмежовуються.

Як і більшість інших громадських об'єднань, профспілка вважається створеною з моменту прийняття засновниками (з'їздом, конференцією, зборами) рішення про її створення. Права юридичної особи і, відповідно, цивільну правосуб'єктність профспілка набуває з моменту її державної реєстрації в установленому законом порядку. Ця особливість профспілок обумовлена тим, що цілі їх діяльності знаходяться за межами цивільно-правового регулювання та можуть бути досягнуті без визнання відповідних утворень суб'єктами цивільного права.

Правоздатність профспілки, об'єднання (асоціації) профспілок, первинної профспілкової організації, іншої профспілкової організації, що входить в структуру загальноукраїнської або міжрегіональної профспілки, об'єднання (асоціації) організацій профспілок, як юридичної особи виникає з моменту внесення в єдиний державний реєстр юридичних осіб відомостей про її створення та припиняється в момент внесення до зазначеного реєстру відомостей про припинення її діяльності.

Профспілка, її організації, об'єднання профспілок здійснюють свої повноваження, набувають цивільних прав і беруть на себе цивільні обов'язки через свої виборні органи, які діють у межах прав, наданих їм за законом та статутом (положенням). Відповідно до чинного законодавства України, громадські організації можуть існувати шляхом створення юридичної особи та без її створення, проте з обов'язковим повідомленням про заснування. Суб'єктами цивільного права є тільки громадські організації, які набули статусу юридичної особи внаслідок державної реєстрації. Таким чином, профспілкам як різновиду громадських організацій,

притаманні ознаки юридичної особи, властиві суб'єктам цивільного права: організаційна єдність, державна реєстрація та цивільна правосуб'єктність, проявами якої є майнова відокремленість, виступ у цивільних відносинах від свого імені, самостійна майнова відповідальність та здатність бути позивачем або відповідачем у суді [4, с. 14].

Необхідно звернути увагу на наявність колізій у чинному законодавстві України: враховуючи положення ч. 9 ст. 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», профспілка набуває прав юридичної особи з моменту затвердження її статуту (положення) [5], тобто, відповідно до норм спеціального Закону, профспілка набуває дієздатність. У той же час аналіз інших нормативно-правових актів, Цивільного кодексу України [6] та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» [7], свідчить про те, що для відкриття рахунку у банківській установі, отримання печатки, штампа, створена профспілка повинна пройти процедуру державної реєстрації. Рішенням Конституційного Суду України у справі про свободу утворення профспілок від 18 жовтня 2000 р. № 11- рп/2000 було визнано неконституційними положення ст. 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» в частині встановлення таких умов легалізації профспілок, які фактично пов'язують початок їх діяльності з моментом реєстрації у відповідних органах, що рівнозначно вимозі про попередній дозвіл на утворення профспілки.

Своє рішення Конституційний Суд України обґрунтував тим, що встановлення реєстрації (із набуттям статусу юридичної особи) як єдиного способу легалізації перешкоджає реалізації права створювати професійні спілки «на основі вільного вибору їх членів» (ч. 3 ст. 36 Конституції України), оскільки

громадяни можуть визнати за потрібне об'єднатися з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав у таку професійну спілку (як правило, нечисленну), яка не обов'язково повинна мати права юридичної особи. Незважаючи на внесення змін до ст. 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», вона продовжує суперечити Конституції України, Конвенції МОП «Про свободу асоціації та захист права на організацію» № 87, рішенням Конституційного Суду України у справі про свободу утворення профспілок від 18 жовтня 2000 р. № 11-рп/2000 та положенням ЦКУ.

На думку М.В. Менджула, лише у разі легалізації профспілок у встановленому Законом України «Про об'єднання громадян» порядку вони набувають статусу юридичної особи і цим самим стають повноцінними учасниками цивільних правовідносин, а сам процес легалізації профспілок як виду громадських організацій повинен здійснюватися двома способами: а) шляхом повідомлення про заснування; б) шляхом реєстрації [8, с. 186]. Окрім проблеми легалізації профспілок, характеризуючи їх як суб'єкт цивільного права, як юридичну особу, виникає складна, як на теоретичному, так і на практичному рівні, проблема визначення юридичної особи профспілки у цілому і її організаційних структур, а також співвідношення правосуб'єктності різних ланок організаційної структури профспілки.

Вибірні органи профспілкових організацій мають права юридичної особи, але не є суб'єктом права власності на закріплене за ними майно, оскільки єдиним суб'єктом права профспілкової власності є вся система профспілкових організацій України первинного, територіального або всеукраїнського статусу. Можливість визнання органів профспілкової організації юридичними особами визнавали такі науковці як А. В. Міцкевич, В. П. Грибанов, К. Б. Яро-

шенко. Їх наукові опоненти, В. М. Догадов, С. М. Братусь, О. С. Іоффе, О. А. Пушкін, А. І. Масляев, Є. О. Суханов, П. І. Седугин, Р. А. Кудрявцева та ін. категорично заперечували можливість визнання правосуб'єктності за органами профспілкової організації, обґрунтовуючи свою точку зору тим, «що органи не можуть визнаватися юридичними особами з метою уникнення змішання категорій «юридична особа» та «орган юридичної особи», і як наслідок цього — невизначеності правового становища основних структурних підрозділів цих організацій» [9, с. 57–82].

На сучасному етапі відповідно до нормативно-правових актів України багатоланкові громадські організації, у тому числі й система профспілкових організацій у цілому, а також окремі її ланки, є юридичними особами, на відміну від одно ланцюгових громадських організацій, які існували у період Радянського Союзу та мали невизначений правовий статус, обумовлений нечіткими і суперечливими положеннями нормативних актів, що регулювали діяльність громадських організацій на зазначеному етапі, а також відсутністю поділу юридичних осіб на підприємницькі та непідприємницькі. Змістовне наповнення правового статусу юридичної особи приватного права обумовлюється метою та предметом її діяльності. Профспілкові організації України є юридичними особами приватного права, які мають власну специфічну мету функціонування.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки, а ст. 8 зазначеного Закону передбачено, що з метою виконання своїх статутних завдань профспілки, їх організації (якщо це передбачено статутом) мають право на

добровільних засадах створювати об'єднання (ради, федерації, конфедерації тощо) за галузевою, територіальною або іншою ознакою, а також входити до складу об'єднань та вільно виходити з них [5].

Профспілкова організація як суб'єкт цивільного права, володіє правоздатністю і дієздатністю, якими вона наділяється відповідно до ст. 80 ЦКУ [6]. Під цивільною правоздатністю профспілки необхідно розуміти здатність мати цивільні права та обов'язки, тобто, правову категорію, яка означає визнання державою за певними суб'єктами цивільних прав та обов'язків. Таким чином, цивільну правоздатність профспілкових організацій можна визначити як їх здатність мати цивільні права та обов'язки, при цьому правоздатність суб'єктів цивільного права не слід отожднювати з належними їм суб'єктивними правами.

Як зазначає А.В. Дутчак, правовий статус профспілкових організацій відрізняється від інших осіб як суб'єктів цивільного права різною природою документів, які визначаються підставою створення такої громадської організації і підставами створення інших юридичних осіб, незважаючи на однаковість назв. У цивільному праві «за своєю суттю статут — це локальний нормативно-правовий акт, яким визначається правовий статус юридичної особи, на підставі якого вона діє; засновницький (установчий) договір — консенсуальний цивільно-правовий договір, яким регулюються відносини між засновниками у процесі створення та діяльності юридичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності. До ознак юридичної особи відповідно до норм ЦКУ віднесено майнову відокремленість та наявність майна на правах власності, щодо майна профспілок і прав на нього членів професійної спілки, відсутність державної реєстрації за бажанням членів такої організації, означатиме

ніщо інше, як відсутність можливості втручання з боку держави у формування, використання та розпорядження таким майном» [10, с. 98–99].

На думку О. О. Красавчикова, цивільна правосуб'єктність — це окрема юридична форма, соціально-правова здатність особи до участі у цивільних правовідносинах, або — це юридична якість особи [11, с. 5–26]. Б. Н. Мезрін таумачив правосуб'єктність як правову можливість [12, с. 183–190], Т. І. Іларіонова — як загальну передумову участі осіб в певних правовідносинах [13, с. 54]. Правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення і припиняється з дня внесення запису до єдиного державного реєстру, обмежена вона може бути лише за рішенням суду. Дієздатність юридичної особи — вона набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до закону та установчих документів. Профспілкова організація як юридична особа приватного права є суб'єктом цивільного права, проте має свої специфічні особливості порівняно з іншими юридичними особами.

Цивільна правосуб'єктність профспілок характеризується наступними особливостями: межі правових можливостей профспілкових організацій у сфері майнових правовідносин, закріплених в категоріях правоздатності та дієздатності, значно ширше, ніж у інших видів некомерційних організацій. Відповідно до п. 4 ст. 91 ЦКУ цивільна правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення і припиняється з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про її припинення. П. 4 ст. 87 ЦКУ вказує на те, що юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації, а юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи, які діють відповідно до установчих документів (ст. 92 ЦКУ). Тобто, цивільна правоздатність та дієз-

датність у юридичної особи — категорія універсальна, вона виникає з моменту державної реєстрації.

Так, як вже було зазначено, прав юридичної особи профспілкова організація набуває з моменту затвердження статуту, тобто, цивільної правоздатності вона набуває саме з цього моменту, а не з моменту державної реєстрації її як юридичної особи, як це передбачено у ЦКУ. У разі невідповідності поданих документів профспілки, об'єднання профспілок зазначеному статусу легалізуючий орган пропонує профспілці, об'єднанню профспілок надати додаткову документацію, необхідну для підтвердження статусу. Тобто, якщо легалізуючий орган не може відмовити в реєстрації професійній спілці, це означає, що у будь-якому випадку її зареєструють як юридичну особу. Момент реєстрації у цьому випадку не є тим юридичним фактом, що вказує на момент набуття цивільної дієздатності професійною спілкою, таким юридичним фактом необхідно вважати прийняття статуту, з яким законодавець пов'язує набуття прав юридичної особи профспілкою.

Як стверджують Т. Г. Яцків та Л. Л. Тарасенко, «коли у профспілки немає потреби отримувати статус юридичної особи, вона може не проходити подальшу процедуру державної реєстрації як юридичної особи, а лише легалізуватися. Свідectво про легалізацію професійної спілки буде свідченням законної діяльності профспілки, вона матиме усі права та гарантії, які передбачені для профспілок, у тому числі право брати участь у колективних переговорах, укладати колективні договори і контролювати їх виконання, здійснювати контроль за безпекою праці, надавати дозвіл на звільнення працівників у порядку, передбаченому Кодексом законів про працю тощо. Якщо професійна спілка має намір відкривати рахунки у банку, користуватися печаткою

тощо, вона повинна бути зареєстрована як юридична особа» [14]. Н. Д. Гетьманцева та І. Г. Козуб зазначають, що «легалізація профспілки має визначальне значення для її цивільної правосуб'єктності», що повністю відповідає ст. 7 Конвенції Міжнародної організації праці «Про свободу асоціації і захист права на організацію» 1948 р. № 187 та ст. 36 Конституції України» [15, с. 121].

На нашу думку, доцільним є внесення змін до Закону України «Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності», зокрема, положення про те, що для участі у цивільних відносинах профспілка може набувати статус юридичної особи після державної реєстрації, а з затвердженням статуту професійної спілки вона набуває трудової правосуб'єктності. Можливим є виокремлення на законодавчому рівні двох типів профспілкових організацій та їх об'єднань: 1) тих, які мають статус суб'єкта цивільного права й отримують цивільну правосуб'єктність після проведення процедури державної реєстрації; 2) тих, які утворюються та здійснюють основну діяльність за межами цивільного права, отримують трудову правосуб'єктність після процедури затвердження їх статуту та повідомлення про заснування.

Закон України «Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності» має комплексний характер, є основним документом, що визначає статус профспілок, в т. ч. як суб'єктів цивільного права. Проте значна частина правових норм, які містяться у ньому й інших спеціальних законах, визначають різний порядок створення як профспілкових, так і окремих видів громадських організацій, встановлюють нерівний підхід до здійснення правомочностей по користуванню та володінню майном, наприклад, у Законі України «Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності», не було враховано особливості правового статусу

профспілок як учасників цивільних правовідносин.

Необхідно також зазначити, що питання суб'єктів права власності на майно профспілкових організацій України залишається законодавчо не врегульованим. Федерація професійних спілок України є юридичною особою приватного права, відповідно має майно (відокремлене від майна її засновників), яке їй належить на праві приватної власності. Безпосередньо право власності профспілкових організацій як юридичних осіб закріплено Цивільним кодексом України [6] та Господарським кодексом України [16], Законом України «Про громадські об'єднання» [17], Законом України «Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності» [5].

Згідно із ст. 24 Закону України «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання зі статусом юридичної особи для виконання своєї статутної мети (цілей) має право володіти, користуватися і розпоряджатися коштами та іншим майном, яке відповідно до закону передане такому громадському об'єднанню його членами (учасниками) або державою, набуте як членські внески, пожертвуване громадянами, підприємствами, установами та організаціями, набуте в результаті підприємницької діяльності такого об'єднання, підприємницької діяльності створених ним юридичних осіб (товариств, підприємств), а також майном, придбаним за рахунок власних коштів, тимчасово наданим у користування (крім розпорядження) чи на інших підставах, не заборонених законом.

Аналогічні норми містяться у ст. 34 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», якою передбачено право профспілок, їх об'єднань мати у власності кошти та інше майно, необхідне для здійснення їх статутної діяльності, у тому числі право власності на майно та кошти, придбані в результаті господарської діяльності створених ними підприємств

та організацій, визначено інші підстави виникнення права власності на майно та право розпоряджання ним [5].

Право власності профспілкової організації у суб'єктивному розумінні можна визначити як юридичну можливість володіти, користуватися й розпоряджатися належним їй майном на власний розсуд з метою досягнення статутної мети її створення та діяльності. Крім загальних меж здійснення права власності (додержуватися моральних засад суспільства; не використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства; не погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі), для профспілок як неприбуткових громадських організацій характерні додаткові (спеціальні) обмеження здійснення права власності (володіти, користуватися та розпоряджатися майном відповідно до статутних цілей; не використовувати майно виключно з метою отримання прибутку; при розпорядженні своїм майном не розподіляти його між членами).

У теорії та практиці регулювання діяльності профспілкових організацій залишаються невирішеними наступні питання:

1) співвідношення Цивільного та Господарського кодексів і спеціального закону «Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності», що регулюють діяльність профспілок, як учасника цивільних відносин, суб'єкта господарювання, учасника відносин власності;

2) про можливість профспілкової організації здійснювати підприємницьку діяльність і реорганізацію профспілок як некомерційних об'єднань шляхом їх перетворення в комерційну організацію — господарське товариство;

3) відсутність чітко розробленої класифікації некомерційних організацій, як наслідок — скорочення існуючих організаційно-правових форм некомерційних організацій шляхом встановлення узагальнених родових форм без враху-

вання особливостей правового регулювання профспілок як суб'єктів цивільного права, учасників відносин власності.

Підвищення ефективності право-суб'єктності профспілкових організацій дозволить залучити додаткові позабюджетні кошти, а наявність майна у профспілкових організацій — це не лише умова можливості профспілок перебувати в якості суб'єкта цивільного права, тобто, учасника відносин майнового обороту, а й загальна умова право-суб'єктності первинної профспілкової організації, в тому числі і в сфері відносин, що становлять предмет галузі трудового права. Без наявності відповідного майнового комплексу вирішення тих завдань і виконання тих функцій, заради яких, власне, і існують професійні спілки, істотно ускладнено. Саме участь профспілкових організацій у майнових відносинах багато у чому сприяє створенню оптимальних умов для виконання профспілками своїх основних суспільно-корисних функцій у сфері соціального партнерства.

Підхід, що відмежовує профспілки як некомерційної організації у системі юридичних осіб, в першу чергу, в залежності від основної мети їх діяльності, передбачає вироблення критеріїв співвідношення основної та іншої, в тому числі, господарської діяльності, некомерційної організації. Проте до теперішнього часу прийнятних критеріїв не вироблено ні у цивілістичній доктрині, ні в законодавстві, а їх відсутність тягне непрацездатність всього підходу у цілому.

Також відповідно до положень Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», їх об'єднання (асоціації), первинні профспілкові організації, що набули права юридичної особи, є власниками майна, в т.ч. коштів, необхідних для виконання

своїх статутних цілей і завдань, володіють і користуються переданим їм в установленому порядку в їх господарське відання іншим майном. З цієї норми випливає, що майно у профспілкових організацій може перебувати як на праві власності, так і на праві господарського відання. При цьому спеціальні Законом не визначаються ні суб'єкти, які мають право передавати знаходиться в їх власності майно в господарське відання профспілкових організацій, ні підстави такої передачі, ні її порядок. Це положення не відповідає правилам ЦКВ та не надає визначення правового режиму майна, належного профспілкам.

Цивільно-правовий статус профспілкових організацій на сучасному етапі на законодавчому рівні не визначено. З одного боку, профспілки — це особливі громадські об'єднання, засновані на принципах добровільності, рівноправності, самоврядування та законності, вільні у визначенні своєї внутрішньої структури, цілей, форм і методів діяльності. З іншого — це некомерційні юридичні особи з корпоративним типом побудови, який передбачає виникнення між ними і їх засновниками (членами) певних відносин, властивих всім подібним організаціям, наявність певної структури органів управління та ін.

У перспективі регламентація цивільно-правового статусу профспілок повинна стати більш ефективною, що виключило б передумови для зловживань і спірних ситуацій, пов'язаних з нечіткістю окремих нормативних приписів і відсутністю їх логічного зв'язку з іншими законодавчими положеннями. Законодавче закріплення цивільно-правового статусу профспілок сприятиме створенню необхідних умов для здійснення професійними спілками своєї основної діяльності в сфері соціального партнерства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Снигирева И. О. Профсоюзы и трудовое право / И. О. Снигирева. — М.: Юрид. лит., 1983. — 176 с.
2. Непідприємницькі організації у механізмі реалізації права громадян на об'єднання (асоціації): Збірник наукових праць / За заг.

- ред. М. К. Галантича. — К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. — 72 с.
3. Соловійов О. М. Право власності професійних спілок України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Олексій Миколайович Соловійов. — Харків: Б. в., 2002. — 19 с.
4. Менджул М. В. Громадські організації як суб'єкти цивільного права: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Марія Васи́лівна Менджул. — Київ: Б. в., 2011. — 20 с.
5. Про професійні спілки, права і гарантії їхньої діяльності: Закон України від 15.09.1999 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1999. — № 45. — Ст. 397.
6. Цивільний кодекс України від від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 31–32.
8. Менджул М. В. Види громадських організацій в Україні / М. В. Менджул // Часопис Київського університету права. — 2009. — № 1. — С. 184–188.
9. Масляев А. И. Право собственности профсоюзов СССР. — М.: Юрид. лит., 1975. — 224 с.
10. Дутчак А. В. Проблеми утворення та легалізації профспілкових організацій. / А. В. Дутчак // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. — 2009. — № 3. — С. 94–100.
11. Красавчиков О. А. Гражданская правосубъектность как правовая форма / О. А. Красавчиков // Правовые проблемы гражданской правосубъектности. Межвузовский сборник научных трудов / Отв. ред. проф. О. А. Красавчиков. — Свердловск: УрГУ, 1978. — Вып. 62. — С. 5–26.
12. Мезрин Б. Н. Место гражданской правосубъектности в механизме правового регулирования / Б. Н. Мезрин // Антология уральской цивилистики. 1925–1989: Сборник статей. — М.: Статут, 2001. — С. 183–190.
13. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: монографія / В. Д. Примак. — К.: ЮрінкомІнтер, 2007. — С. 221.
14. Яцків Т. Г. Державна реєстрація громадських організацій, релігійних організацій, професійних спілок, благодійних організацій в Україні: від А до Я: Практич. посібник [Електронний ресурс] / Т. Г. Яцків, А. А. Тарасенко. — Л.: Юриспруденція, 2008. — Режим доступу: <http://www.lawngo.net>
15. Гетьманцева Н. Д. Праводієздатність професійних спілок / Н. Д. Гетьманцева, І. Г. Козуб // Право України. — 2010. — № 12. — С. 115–123.
16. Господарський кодекс України: поточна редакція [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
17. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

REFERENCES:

1. Snigireva I. O. (1983). *Profsoyuzyi i trudovoe pravo*. M. Yurid. Lit. 176 p. [in Russian]
2. Haliantycha M. K. (ed.) (2013). *Nepidpriemnytskiy orhanizatsii u mekhanizmi realizatsii prava bromadian na ob'ednannia (asotsiatsii)*. Zbirnyk naukovykh prats. K. NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva im. akademika F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy. 72 p. [in Ukrainian].
3. Solovyov O. M. (2002). *Pravo vlasnosti profesiiynykh spilok Ukrainy*: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk. 12.00.03. Kharkiv. 19 p. [in Ukrainian].
4. Mendzhul M. V. (2011). *Hromadski orhanizatsii yak sub'ekty tsyvilnoho prava*: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk. 12.00.03. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].
5. Verkhovna Rada Ukrainy (1990). *Pro profesiini spilky, prava i harantii yikhnoyi diialnosti*. Zakon Ukrainy vid 15.09.1999 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 45. Art. 397. [in Ukrainian].
6. *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r.* Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. 40–44. [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada Ukrainy (2003). *Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib, fizychnykh osib-pidpriemstv ta bromadskykh formuvan.* Zakon Ukrainy vid 15.05.2003 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 31–32. [in Ukrainian].
8. Mendzhul M. V. (2009). *Vydy bromadskykh orhanizatsii v Ukraini*. Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 1. P. 184–188. [in Ukrainian].
9. Masliaev A. Y. (1975). *Pravo sobstvennosti profsoiuzov SSSR*. M. Yuryd. lit. 224 p. [in Russian].
10. Dutchak A. V. (2009). *Problemy utvorennia ta lehalizatsii profspilkovykh orhanizatsii*. Visnyk Akademii pratsi i sotsialnykh vidnosyn Federatsii profesiiynykh spilok Ukrainy. 3. P. 94–100. [in Ukrainian].
11. Krasavchikov O. A. (1978) *Grazhdanskaya pravosub'ektnost kak pravovaya forma*. Pravovyye problemy grazhdanskoy pravosub'ektnosti. Sverdlovsk Vyp. 62. P. 5–26. [in Russian].

12. Mezryn B. N. (1980) *Mesto brazhdanskoi pravosubektnosti v mekhanizme pravovoho rehulyrovanyia*. Antolohiia uralskoi tsyvylystyky. 1925–1989: Sbornyk statei (2001). M. Statut. P. 183–190. [in Russian].
13. Prymak V. D. (2007). *Tsyvilno-pravova vidpovidalnist yurydychnykh osib*. Monohrafiia. K.. YurinkomInter. P. 221. [in Ukrainian].
14. Iatskiv T. H., Tarasenko L. L. (2008). *Derzhavna reiestratsiia bromadskykh orhanizatsii, relihiinykh orhanizatsii, profesiinykh spilok, blabodiiinykh orhanizatsii v Ukraini: vid A do Ya*. Praktych. Posibnyk. Yurysprudentsiia. URL: <http://www.lawngo.net>. [in Ukrainian].
15. Hetmantseva N. D., Kozub I. H. (2010). *Pravodiezdatnist profesiinykh spilok*. Pravo Ukrainy. 12. P. 115–123. [in Ukrainian].
16. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].
17. *Pro bromadski obiednannia*: Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 r. № 4572-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. [in Ukrainian].